

Inhoud

Inleiding 7

- 1 Lessen in emotionele rijpheid 15
- 2 Lessen in liefde 21
- 3 Lessen in nieuwsgierigheid 31
- 4 Lessen in troosten 41
- 5 Lessen in luisteren 53
- 6 Lessen in melancholie 63
- 7 Lessen in ondeugendheid 75
- 8 Lessen in schattigheid 79
- 9 Lessen in broers en zussen 93
- 10 Lessen in spelen 97
- 11 Lessen in zelfvertrouwen 105
- 12 Lessen in relaties 111
- 13 Lessen in psychische problemen 119
- 14 Lessen in huilen 127
- 15 Lessen in discipline 131
- 16 Lessen in veerkracht 139
- 17 Lessen in manieren 145
- 18 Lessen in adolescentie 151
- 19 Lessen in beperkingen 157

Illustraties 179

Inleiding

Tot niet eens zo heel lang geleden kozen mensen vaak voor kinderen om redenen die heel weinig te maken hadden met de kinderen zelf. Er kwamen kinderen omdat ze extra handen nodig hadden op de boerderij, omdat ze op hun oude dag door iemand verzorgd wilden worden, omdat ze bang waren voor het oordeel van hun omgeving, omdat God hun opdroeg zich te vermenigvuldigen of omdat ze het voortbestaan van hun familiebedrijf of natie wilden veiligstellen. Het kind zelf, met zijn unieke karakter en behoeften en zijn specifieke aspiraties om voldoening uit het leven te halen, kwam doorgaans op de laatste plaats. Eenmaal geboren werd het vaak weinig beter behandeld dan een dier. Naar alle waarschijnlijkheid zou het al op jonge leeftijd overlijden, en zolang het tegendeel niet was bewezen kreeg het nauwelijks tot geen aandacht; het moest gehoorzamen en luisteren in plaats van ontdekken en vragen stellen. Het kind bestond, maar het

stond in de verste verte niet centraal in het leven van zijn ouders.

In de moderne tijd heeft deze houding een totale metamorfose ondergaan. We leven in een wereld waarin het kind veel meer een middelpunt vormt, we bekommeren ons enorm om het welzijn en de ontwikkeling van onze kinderen, als doel op zichzelf. Het is niet meer onze bedoeling om nieuwe mensen op de wereld te zetten die later, als ze groot zijn, in onze behoeften kunnen voorzien; we krijgen kinderen om ze te kunnen laten groeien en bloeien. We zijn geïnteresseerd in hun innerlijke ontwikkeling en intrinsieke mogelijkheden. Zoals inmiddels al zeker twee generaties ouders zeggen: we willen alleen maar dat onze kinderen gelukkig zijn en worden.

Gezien de enorme toewijding waarmee we ons inzetten voor onze kinderen is het vreemd dat we, als we naar de praktijk en de toegepaste methoden kijken, hierin zo weinig fantasierijk en grondig zijn geweest. Onze capaciteiten blijven achter bij onze aspiraties. We kunnen ons maar moeilijk losmaken van een naïef vertrouwen in het instinct, we klampen ons vast aan een intuïtieve aanpak en staan argwanend tegenover heel directe vormen van educatie. Veel mensen voelen zich nog altijd in hun trots gekrenkt als iemand hun vertelt hoe ze het best een gesprek kunnen voeren met hun kleuter of hoe ze beter kunnen omgaan met die melancholische puber. Ze gaan ervan uit dat ze het wel weten. Ze denken op gevoel een heel behoorlijke ouder te kunnen

worden; ouderschap is naar hun idee niet iets wat je kunt leren. In dit boek leggen we uit waarom we het daar niet mee eens zijn.

Er staat ongelooflijk veel op het spel. De kindertijd, ooit beschouwd als een soort lange, betekenisloze droom die vergeten kon worden zodra hij voorbij was, wordt nu gezien als een uiterst invloedrijke periode, waarin een mens emotioneel wordt gevormd en de kans op een mentaal gezond leven wordt bepaald. Het is de vloek van de homo sapiens dat hij is opgezadeld met een uitzonderlijk lange en kwetsbare volwassenwording. Een veulen kan een halfuur na zijn geboorte staan, de kuikens van een steenarend groeien binnen twaalf weken op, een chimpansee wordt in negen jaar volwassen, maar bij de mens kan het twintig jaar duren voor hij zijn eigen bed kan opmaken of echt helemaal op eigen benen kan staan. Hierdoor is onze soort, veel meer dan alle andere soorten in het dierenrijk, onderworpen aan de grilligheden en eigenaardigheden van de ouders. Als de moeder van een jonge schildpad emotioneel afstandelijk is of de vader een van jonge steenarend de neiging heeft zijn jong te vernederen, zullen de gevolgen waarschijnlijk te overzien zijn. Maar onze soort is veel gevoeliger voor ouderlijk falen. Wie tussen zijn eerste en negende een ongelukkige tijd doormaakt, kan daar blijvend door uit balans raken; een depressieve ouder kan een kind zodanig uitputten dat het de energie ontbeert om een succesvol leven op te bouwen.

Deze kwetsbaarheid verklaart de angst die de fenomenen ouderschap en opvoeding tegenwoordig omgeeft. Ouders zijn zich er maar al te zeer van bewust, zoals hun twaalfde-eeuwse voorgangers dat juist totaal niet waren, dat hun keuzes aan de eettafel of rond bedtijd ofwel een basis leggen voor geestelijke gezondheid en vertrouwen, ofwel voor acht decennia ellende. Het zou gezien deze omstandigheid dan ook begrijpelijk zijn als sommigen van ons behoefte zouden hebben aan een soort systematische educatie. Want het is maar de vraag of we zonder zo'n educatie in staat zijn een kind op te voeden, zoals het ook de vraag is of we zonder enige studie kunnen begrijpen hoe de baan van Jupiter loopt of de atmosfeer van Mars in elkaar zit.

Maar voordat we een begin maken met een dergelijke educatie, moeten we ons eerst wagen aan de overpeinzing van een hardnekkige kwestie: hoeveel mensen zouden er eigenlijk kinderen moeten krijgen? Het voelt alsof we daarmee in de taboesfeer komen. De moderne samenleving veronderstelt dat ieder 'normaal' mens een kinderwens heeft en dat er kosten noch moeite gespaard moeten worden om die wens in vervulling te laten gaan.

Maar ons verstand laat misschien een heel ander geluid horen. Veel mensen willen misschien helemaal geen kinderen, wat niet wegneemt dat er grote druk op hen wordt uitgeoefend om ze toch te krijgen. Als een jong stel een paar jaar samen is, krijgt het om de haverklap de vraag of er al een kleine op komst is, en de kri-

tiek zal niet mals zijn als blijkt dat ze niet van plan zijn een kind op de wereld te zetten.

Toch zou in een samenleving die oprecht van kinderen houdt het besef aanwezig moeten zijn dat het welzijn van kinderen erbij gebaat zou zijn als het juist níét vanzelfsprekend is dat ieder mens kinderen op de wereld zet. Een goede samenleving zou even positief moeten oordelen over een kinderrijke gemeenschap als over een kinderloze. We tonen het meeste respect voor het kind, zowel het geborene als de ongeboorene, als we accepteren dat de keuze voor het ouderschap geen vanzelfsprekende is, zoals gelukkige huwelijken waarschijnlijk vaker zouden voorkomen als we het alleenstaand-zijn niet zo zouden stigmatiseren.

Als we niet gereisd hebben, als we nog niet weten wat we willen, als het moeilijk voor ons is om veel tijd met een ander door te brengen of ook bij langdurige afwezigheid vriendschappen te onderhouden, als we hunkeren naar bewondering en ons werk onze enige echte passie is, als we niet graag naar een ander luisteren en het lastig vinden om kalm te blijven of ernstig in de war zijn gebracht door onze ouders, dan zouden we – om eerlijk te zijn tegenover alle betrokkenen – ons misschien moeten afvragen of het ouderschap wel echt iets voor ons is. De beste mensen op aarde zijn niet noodzakelijkerwijs ideale ouders; de groten onder ons weten dat van zichzelf en zijn zo dapper daarnaar te handelen.

In een wereld waar dit beter geregeld is, zou een aanzienlijk deel van de bevolking, misschien zelfs een meerderheid, kinderloos blijven. Deze mensen zouden het leven zonder nakomelingen zowel uitdagend als bevredigend genoeg vinden. Op de momenten dat ze wel de behoefte voelen aan een kind, zouden ze meer dan genoeg mogelijkheden moeten hebben om tijd met een kind door te brengen. Zoals het voor de meeste mensen dankzij onze nationale musea niet nodig is een meesterwerk in bezit te hebben, zouden we ook een middag kunnen doorbrengen met het kleintje van een ander, waarmee de druk of neiging om zelf voor nakomelingen te zorgen wordt ingedamd.

Degenen die echt kinderen willen, zouden we dan kunnen zien zoals men in de negende eeuw de toegewijde minderheid zag die de gemakken van het alledaagse bestaan achterlieten om non of priester te worden. We zouden hun devotie bewonderen, maar diep vanbinnen huiveren bij de gedachte aan de prijs die ze daarvoor betaalden.

Op een schilderij van de Zwitserse kunstenaar Ferdinand Hodler zit een jong kind bij zijn moeder op schoot. De vrouw lepelt aandachtig een vloeistof, waarschijnlijk melk, uit een kopje. Iedereen die dit wel eens heeft meegemaakt, weet instinctief wat een kind van die leeftijd weegt, hoe fijn het is om het tegen je aan te voelen, hoe zacht die haartjes zijn, hoe je hand beschermend over die borst streelt, hoe ontroerend de kinderlijke fascina-

Ferdinand Hodler, *Moeder en kind*, 1888

tie voor een eenvoudig ding als een lepel is. Maar als ouder weet je ook dit: hoe zeldzaam deze vreedzame momenten over het algemeen zijn, hoe lang het kan duren om die kleren aan te krijgen, hoe boos een kind kan zijn omdat het schoenen aan moet, hoe snel die kleren vies zijn, hoe hard kinderen kunnen krijsen, hoe weinig erkenning je krijgt voor al je inspanningen en hoe uitgeput (en bijna wanhopig) je je voelt tegen de tijd dat het bedtijd is.

De wereld is nooit ongelukkig vanwege kinderen die nog geboren moeten worden; veel van haar leed komt voort uit het feit dat er kinderen op aarde worden gezet zonder dat iemand hun genoeg liefde of bescherming kan bieden. Met minder kinderen weten we raad; wat we bovenal nodig hebben zijn ouders die hun kinderen voldoende liefde kunnen geven. Voor hen is dit boek.

1

Lessen in emotionele rijpheid

Het fundamentele gegeven dat we altijd voor ogen moeten houden, is dat ieder kind bij zijn geboorte in een staat van extreme onvolwassenheid verkeert. Het kan zijn gesteldheid niet begrijpen, het weet niet hoe het moet communiceren, het kan op geen enkele manier empathie tonen, het is overgegeven aan zijn eigen verwarrende behoeften. Slechts onder begeleiding kan het zich in de loop van heel veel jaren ontwikkelen tot dat hoogst gewaardeerde maar ongrijpbare wezen: een emotioneel volwassen mens.

Het onderscheid tussen een volwassene en een kind kan lastig genoeg nooit alleen op basis van leeftijd worden gemaakt. Iemands gezicht en lichaam zeggen weinig tot niets, laat staan dat iemands status of beroep een bruikbare aanwijzing is. Er zijn negentigers die in emotioneel opzicht in hun peutertijd zijn blijven hangen en